

Uppföljning av Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter

Utkast 2017-12-19

Politik för ett mer hållbart och ansvarsfullt företagande

Antagandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter innebär att det sedan 2011 finns ett globalt åtagande om att främja respekten för mänskliga rättigheter inom företagandet. För Sverige är de vägledande principerna centrala och det är regeringens uppfattning att företagande och mänskliga rättigheter ska gå hand i hand. Den privata sektorns roll i arbetet för hållbarhet betonas också i Agenda 2030.

Under 2015 utarbetade regeringen en ny och mer ambitiös politik för hållbart företagande (CSR), kopplad till handels- och näringspolitiken samt främjandet genom exportstrategin. Förutom en skrivelse till riksdagen om hållbart företagande (skr. 2015/16:69) var Sverige det sjätte landet i världen att anta en Nationell handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter i linje med FN:s vägledande principer. Från regeringens sida finns en tydlig förväntan att svenska företag ska agera hållbart och ansvarsfullt, bland annat genom att respektera mänskliga rättigheter i all sin verksamhet, både i Sverige och i utlandet.

Handlingsplanen som lanserades i augusti 2015 markerade början på Sveriges arbete med att genomföra FN:s vägledande principer på nationell nivå och innehöll ett femtiotal pågående och planerade åtgärder. Efter två år är det nu dags för en uppföljning av handlingsplanen för att se vad som hittills åstadkommit. Det kan konstateras att regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att genomföra FN:s vägledande principer. Vi vill särskilt framhålla följande resultat:

- Regeringen har infört ny lagstiftning om **hållbarhetsrapportering** för stora företag, vilket är ambitiösare än EU:s direktiv anger, tydligare kriterier för hållbarhet i **lagen om offentlig upphandling**, samt starkare lagskydd för **visselblåsare**.
- Regeringen har via **Business Sweden** stärkt stödet till företag inom hållbart företagande, inklusive mänskliga rättigheter, vid främjarresor utomlands.
- UD har utarbetat en **webbutbildning om hållbart företagande** för alla ambassader för att underlätta för dem att stödja företagen i deras

hållbarhetsarbete. UD har också utvecklat de landspecifika **rapporterna om mänskliga rättigheter demokrati och rättsstatens principer**, bland annat i syfte att ge bättre vägledning till företag.

- Regeringen har stärkt fokus på mänskliga rättigheter i **styrningen av bolag med statligt ägande**, t.ex. genom reviderad ägarpolicy, kompetenshöjande insatser och uppföljning av FN:s vägledande principer.
- Regeringen har lanserat det globala partnerskapet **Global Deal** som syftar till att bland annat stärka social dialog och goda arbetsmarknadsrelationer, inklusive föreningsfrihet och kollektivförhandlingar, för att bidra till anständiga arbetsvillkor, som i sin tur stärker företagande och mänskliga rättigheter.
- Regeringen har utvecklat **samarbetet med Kina** kring CSR så att det även inkluderar frågor om företagande och mänskliga rättigheter, jämställdhet och arbetsvillkor samt säkrat finansieringen av **CSR-centret** på ambassaden. Hållbart företagande har även tagits upp med andra länder och internationella organisationer såsom **EU**.
- Regeringen har utarbetat en **skrivelse till riksdagen** med tydliga förväntningar på företagens hållbarhetsarbete. Dessutom har Statskontoret fått i uppdrag att bedöma Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer ("**Base Line Study**") som grund för fortsatt policyutveckling.

Men viktigast av allt är att många svenska företag arbetar aktivt med mänskliga rättigheter i den egna verksamheten och tillsammans med sina samarbetspartners, både i Sverige och utomlands. Regeringen kommer att fortsätta stödja företagen i det arbetet, då vi är övertygade om att framtidens framgångsrika företag kommer att vara de som gör hållbarhet till en del av sin kärnverksamhet. Vi har alla att vinna på ett hållbart företagande med respekt för mänskliga rättigheter.

Stockholm december 2017

[sr Linde]
EU- och handelsminister

[sr Damberg]
Närings- och
innovationsminister

Tydligare hållbarhetskrav på företagen i svensk lagstiftning

På basis av två direktiv från EU har riksdagen antagit ny lagstiftning om obligatorisk hållbarhetsrapportering för stora företag, samt ny lagstiftning om offentlig upphandling med tydligare kriterier kring hållbarhet samt nya regler för att underlätta för investerare att bedöma vilka hållbarhetsaspekter som beaktas vid fondförvaltning. Dessutom genomför Statskontoret en genomlysning av svensk lagstiftning, m.m. utifrån FN:s vägledande principer för att se om det finns några luckor som behöver adresseras.

Enligt FN:s vägledande principer förväntas stater anta lagar om att företag ska respektera mänskliga rättigheter, säkerställa att lagstiftningen inte hindrar företag från att respektera mänskliga rättigheter, samt att företagen ska kommunicera hur de hanterar sin påverkan på mänskliga rättigheter.

Regeringens övergripande arbete med mänskliga rättigheter utgår från strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29). Strategin tar sin utgångspunkt i målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. För att uppnå målet behövs bland annat ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom näringslivet.

I december 2016 antogs **ny lagstiftning om hållbarhetsrapportering** som innebär att alla stora företag som uppfyller vissa kriterier gällande balansomsättning, nettoomsättning och storlek numera är skyldiga att hållbarhetsrapportera. Förutom information om miljöpåverkan, sociala förhållanden, jämställdhet och motverkande av korruption kan rapporterna även innehålla information om åtgärder för att säkra respekten för mänskliga rättigheter, inklusive arbetstagares rättigheter. Sverige har valt att gå längre än EU-direktivet anger genom att större företag med fler än 250 anställda omfattas av kravet, till skillnad från större företag med fler än 500 anställda som direktivet anger. Uppskattningsvis kommer därmed ca 1 600 företag att hållbarhetsrapportera med början år 2018, vilket är betydligt fler än vad som hade varit fallet om Sverige hade hållit sig till EU-direktivets miniminivå.

I januari 2017 antogs **tre nya upphandlingslagar** som bland annat syftar till att de leverantörer som ska komma ifråga för offentliga kontrakt måste uppfylla vissa skärpta krav kring miljö, samt sociala och arbetsrättsliga skyldigheter. Enligt de nya

bestämmelserna ska en leverantör uteslutas från upphandlingar om leverantören har gjort sig skyldig till brott som innefattar människohandel, tvångsarbete, slaveri eller slaveriliknande förhållanden eller barnarbete. I juni 2017 trädde även **nya upphandlingsrättsliga bestämmelser** i kraft som syftar till att motverka att offentliga kontrakt fullgörs av arbetstagare som inte har skäligena arbetsvillkor. De innebär att upphandlande myndigheter och enheter är skyldiga att ställa arbetsrättsliga villkor om lön, semester och arbetstid i nivå med kollektivavtal om det är behövt. Offentliga medel ska inte heller bidra till att arbetstagare som utför arbete i andra länder än Sverige gör detta under förhållanden som inte är förenliga med ILO:s kärnkonventioner.

I januari 2018 träder nya regler i kraft som innebär krav på **hållbarhetsinformation för fonder**. De nya reglerna innebär att fondbolag, förvaltningsbolag och förvaltare av alternativa investeringsfonder ska lämna information med avseende på vilka hållbarhetsaspekter som beaktas i fondförvaltningen, däribland i frågor som rör miljö, sociala förhållanden, personal, respekt för mänskliga rättigheter och motverkande av korruption. Finansmarknadens aktörer har en viktig roll för att styra investeringar i en hållbar riktning där tillgång till jämförbar hållbarhetsinformation är en förutsättning för detta. Kraven på fondbörvaltare att tillhandahålla hållbarhetsinformation förväntas även få genomslag på hållbarhetsrapporteringen för de företag som fonderna investerar i.

Därutöver har riksdagen i januari 2017 antagit en **skärpt lagstiftning till skydd för arbetstagare som slår larm** om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet ("visselblåsning"). Det särskilda skyddet innebär att arbetstagare som utsätts för repressalier av sin arbetsgivare ska ha rätt till skadestånd. **Förordningen om handel med konfliktmineral** trädde i kraft i juni 2017 och innehåller bland annat obligatoriska krav på importörer att genomföra granskningar ("due diligence") för att undvika import av mineral som kommer från konfliktområden. Förordningen kommer att tillämpas från januari 2021. I januari 2016 antogs en **ny lag om rapportering av betalningar från större företag** verksamma i utvinningsindustrin eller inom avverkning av naturskog. Den ökade öppenheten syftar till att motverka korruption. I juli 2017 beslutade regeringen också om en lagrådsremiss med förslag om att göra **FN:s konvention om barnets rättigheter** till svensk lag. Regeringen anser att barnkonventionens starka ställning behöver

tydliggöras och att ett barnrättsbaserat synsätt ska ha stort genomslag i rättstillämpningen.

I juli 2017 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att göra en bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter ("Base Line Study"). Statskontoret ska i första hand fokusera på eventuella luckor, bland annat inom lagstiftning och möjlighet till gottgörelse. En bedömning ska redovisas i mars 2018 och förslag ska lämnas på eventuella åtgärder för en förbättrad efterlevnad. Statskontorets redovisning kommer att ligga till grund för fortsatt policyutveckling inom området företagande och mänskliga rättigheter.

UTKAST

Bättre stöd till företag att respektera mänskliga rättigheter i exportfrämjandet

När affärer görs i länder där lagstiftningen eller myndighetsutövningen brister vad gäller respekten för mänskliga rättigheter krävs att dessa frågor ägnas särskild uppmärksamhet. Regeringen har därför stärkt stödet till företagen när det gäller hållbart företagande och mänskliga rättigheter i samband med främjandet av svensk export, bland annat genom Business Sweden.

Enligt FN:s vägledande principer bör stater vara tydliga med vad de förväntar sig av företag när det gäller respekt för mänskliga rättigheter. Det gäller i synnerhet aktörer som erbjuder statligt företagsstöd. Stöd bör också ges till företag om hur de kan respektera mänskliga rättigheter i sin verksamhet.

Business Swedens uppdrag är att stödja svenska företags internationalisering och främja utländska investeringar i Sverige. Under 2016 och 2017 har Business Sweden fått ökade resurser från regeringen för att höja kompetensen kring hållbart företagande, inklusive företagande och mänskliga rättigheter, dels inom organisationen, dels i samband med främjanderesor utomlands. En rad åtgärder har vidtagits såsom publiceringen av en webbguide på Business Swedens webbplats med råd om hur företag ska agera hållbart i sin exportaffär och utomlands. Hållbarhetsrisker lyfts fram inför främjanderesor utomlands och en ny rutin har införts som innebär att samtliga företag som vill delta i en främjanderesa förväntas underteckna ett åtagandedokument om vikten av hållbart företagande inklusive respekten för mänskliga rättigheter. Vidare har Business Sweden stärkt utbildningsinsatserna för små och medelstora företag runtom i landet för att främja en hållbar export ("steps to export"). Business Sweden och Svenska Institutet har också publicerat material om svenskt hållbart företagande ("tool kit") som ska användas för att marknadsföra svenska företags hållbarhetsarbete utomlands.

Den statliga myndigheten **Exportkreditnämnden (EKN)** främjar svensk export genom att utfärda statliga exportkredit- och investeringsförsäkringar. I regeringens regleringsbrev slås fast att EKN ska säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga

rättigheter och att arbetet med hållbarhetsfrågor ska utvecklas. På uppdrag av regeringen inkom EKN i juni 2017 med en rapport om hållbarhetsprovningarna av sina affärer.¹ I den framgår bland annat att för de flesta garantiprodukterna görs en riskbedömning av affärsverksamhetens negativa påverkan på åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna, exempelvis arbetsförhållanden, hälsa och säkerhet i närområdet, folkomflyttningar, urfolk, sårbara grupper samt kulturområden. Vid större projekt gör EKN platsbesök. I de affärer som EKN garanterar ställs också krav på att företagen tar ansvar för miljömässiga konsekvenser, mänskliga rättigheter och arbetsförhållanden. Under 2016 hölls intressentdialoger om bland annat transparens och mänskliga rättigheter med civilsamhällesorganisationer. För närvarande håller EKN på att vidareutveckla granskningsprocessen när det gäller mänskliga rättigheter och miljöfrågor.

Det statligt ägda bolaget **Svensk Exportkredit (SEK)** säkerställer finansiella lösningar för svensk exportnäring på kommersiella och hållbara grunder. Av ägaranvisningen framgår att SEK ska arbeta för efterlevnad av internationella riktlinjer inom hållbart företagande kring miljöhänsyn, antikorruption, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och affäretik. I bolagets kreditanalyser görs hållbarhetsbedömningar med avseende på bland annat mänskliga rättigheter inklusive arbetsvillkor, korruption och miljöbelastning. Vid affärer i konflikttrabbade områden samt i länder med särskilt hög risk för brott mot mänskliga rättigheter tillämpas särskild aktsamhet och en fördjupad hållbarhetsgranskning sker. SEK genomför årligen en bedömning av verksamhetens risker att orsaka, bidra eller bli länkade till brott mot mänskliga rättigheter inklusive arbetsvillkor. Våren 2017 anslöt sig SEK till Ekvatorprinciperna som syftar till att säkerställa att projekt utvecklas på ett socialt och miljömässigt ansvarsfullt sätt. SEK förväntas även främja samverkan med exportföretag för att implementera FN:s vägledande principer inom olika branscher.

I april 2017 publicerade UD **135 nya landrapporter om situationen när det gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer**. Rapporterna, vars syfte är att ge en bred bild av mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i de aktuella länderna, har bland annat utvecklats för att ge bättre vägledning till företag om

¹ Hållbarhetsprovning av affärer på EKN. Exempel och status, juni 2017.

situationen för mänskliga rättigheter i länder där företagen är eller avser vara verksamma, bland annat vad gäller förekomsten av barnarbete, diskriminering, urfolks rättigheter, korruption, rätten att ansluta sig fackligt, arbetsvillkor samt tillgång till rättslig prövning. Arbetet med dessa landrapporter kommer att fortsätta framöver.

Under hösten 2017 lanserades UD:s **webbutbildning i hållbart företagande** för anställda vid Sveriges ambassader. Syftet är att höja kunskapen om hållbart företagande med koppling till bland annat mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, jämställdhet, miljöhänsyn och antikorruption. Målsättningen är att ambassaderna mer aktivt ska kunna stödja och uppmuntra svenska företags arbete med hållbarhetsfrågor utomlands. Samtliga ambassader förväntas genomföra utbildningen senast januari 2018 tillsammans med utsända från Business Sweden och Sida. Även företag, handelskammare och civilsamhällesorganisationer kan delta i utbildningen.

Sedan 2015 har flera av **Sveriges ambassader** arrangerat möten, seminarier och utställningar om hållbart företagande, inklusive företagande och mänskliga rättigheter, i syfte att sprida information om regeringens politik, de svenska företagens arbete och frågornas betydelse. I Latinamerika har också ett antal ambassader etablerat nätverk för svenska företag i hållbarhetsfrågor. UD har genom **ambassadören för hållbart företagande** arrangerat rundabordssamtal samt medverkat i konferenser, seminarier och ett stort antal möten med enskilda företag och civilsamhällesorganisationer för att informera om regeringens politik och förväntningarna på företagen, bland annat när det gäller mänskliga rättigheter.

Läs mer:

- www.business-sweden.se/Export/
- www.ekn.se
- www.sek.se
- www.regeringen.se

Stärkt fokus på mänskliga rättigheter i regeringens bolagsstyrning

Bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom hållbart företagande. Därför är hållbart företagande inklusive mänskliga rättigheter en integrerad del i bolagsstyrningen. De senaste åren har arbetet med mänskliga rättigheter uppmärksammats särskilt och insatser har gjorts för att stärka bolagsstyrningen och uppföljningen vad gäller FN:s vägledande principer.

Enligt FN:s vägledande principer bör stater vidta särskilda åtgärder för att motverka att företag som ägs av staten kränker de mänskliga rättigheterna. Bolagen bör också redovisa hur de arbetar för att respektera mänskliga rättigheter.

Sedan ett antal år tillbaka är hållbart företagande en central del i **regeringens bolagsstyrning**. Enligt statens ägarpolicy ska bolag med statligt ägande agera ansvarsfullt och arbeta aktivt för att följa internationella riktlinjer om miljöhänsyn, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, antikorrup­tion och affärsetik. Styrelserna ansvarar också för att fastställa strategiska mål för hållbart företagande samt sedan 2017 för att analysera de globala hållbarhetsmålen och identifiera de mål som bolagets verksamhet påverkar och bidrar till. Dessutom är det viktigt att staten, i egenskap av bolagsägare, ska arbeta för att måste säkerställa att bolag med statligt ägande agerar ansvarsfullt och föredömligt vid sina inköp. Genom att den statliga bolagsportföljen är en stor och viktig del av Sveriges näringsliv kan bolagens agerande tjäna som exempel för andra företag. Den statliga bolagsportföljen bestod 2017 av 48 hel- och delägda bolag till ett värde av ca 510 miljarder kronor.

FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter är en av de riktlinjer som bolagen med statligt ägande förväntas följa enligt ägarpolicyen.² I statens ägarpolicy 2017 slås det fast att det är av särskild

vikt att bolag med statligt ägande arbetar för respekt för mänskliga rättigheter. FN:s arbetsgrupp för företag och mänskliga rättigheter har i olika sammanhang också lyft fram den svenska bolagsstyrningen som ett positivt exempel när det gäller arbetet för mänskliga rättigheter.³

För att höja kunskapen om FN:s vägledande principer genomförde Näringsdepartementet under 2015–2017 ett antal workshops med de statligt ägda bolagen. Mänskliga rättigheter har även fått ett större utrymme i ägarens uppföljning av bolagens arbete. Vid behov har frågorna också följts upp i ägardialogen. Arbetet med att stärka kunskapen om mänskliga rättigheter och styrelsernas ansvar fortsätter under 2018.

Under våren 2017 genomförde Näringsdepartementet en undersökning av hur väl bolagen med statligt ägande kommunicerar om sitt arbete med mänskliga rättigheter.⁴ Analysen kommer att användas för att bolagen med statligt ägande ska kunna fortsätta att stärka sitt arbete med mänskliga rättigheter i linje med FN:s vägledande principer.

Under hösten 2017 ändrades **avtalet mellan staten och Systembolaget**. I det nya avtalet justerades bestämmelsen om produkturval för att underlätta för Systembolaget att agera ansvarsfullt utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Det innebär att Systembolaget nu kan ställa tydligare och mer långtgående hållbarhetskrav på leverantörerna och de produkter som köps in, till exempel när det gäller mänskliga rättigheter.

Läs mer:

- www.regeringen.se/regeringens-politik/bolag-med-statligt-agande/

² Övriga riktlinjer är Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

³ "Leading by example – The state, State-owned enterprises, and Human Rights", UN Working Group on Business and Human Rights (2016).

⁴ Analysmetoden bygger på Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) och består av 44 indikatorer fördelade över sex områden.

En starkare internationell röst för företagande och mänskliga rättigheter

För att åstadkomma förändring räcker det inte med insatser i Sverige. FN:s vägledande principer bör genomföras av alla länder. Därför är Sverige pådrivande för att fler länder ska anta nationella handlingsplaner utifrån de vägledande principerna. Sverige har också varit en stark röst för att EU ska ta tåten i frågor om hållbart företagande inklusive företagande och mänskliga rättigheter.

Enligt FN:s vägledande principer bör stater verka för att multilaterala organisationer främjar företagans respekt för mänskliga rättigheter samt stöttar andra stater på området. Mänskliga rättigheter bör även uppmärksammas i handelsavtal och andra ekonomiska förbindelser mellan stater.

Sverige har varit aktivt pådrivande för att öka **EU:s engagemang för hållbart företagande** inklusive företagande och mänskliga rättigheter. Sverige verkade för antagande av rådsslutsatser 2016 om hållbara globala värdekedjor respektive företagande och mänskliga rättigheter i vilka EU-kommissionen uppmanades att utarbeta en handlingsplan om hållbart företagande och samtliga medlemsstater att anta nationella handlingsplaner om företagande och mänskliga rättigheter.⁵ Efter påstötningar från Sverige och en rad likasinnade länder omnämns också hållbart företagande som ett av tio prioriterade områden i EU-kommissionens meddelande om implementeringen av Agenda 2030.⁶ Detta till trots har kommissionen ännu inte presenterat någon ny handlingsplan. Däremot är det positivt att EU går före i denna fråga vilket påvisas av att tolv av de hittills sjutton nationella handlingsplanerna om företagande och mänskliga rättigheter har utarbetats av EU:s medlemsstater.⁷ Sverige har också tillsammans med övriga EU deltagit i förhandlingarna inom ramen för FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève om ett möjligt **rättsligt bindande instrument om företagande och mänskliga rättigheter**.

Sverige verkar aktivt för att EU ska inkludera referenser till hållbart företagande inklusive FN:s vägledande principer för företagande och mänskliga rättigheter i

hållbarhetskapitlen i EU:s handels- och investeringsavtal med tredjeland. Detta återspeglas i förhandlingarna med bland annat Mexiko och Mercosur. Sverige är också pådrivande i det nu pågående arbetet med att stärka genomförandet och efterlevnaden av dessa kapitel, både i relation till tredje land och EU. Sverige har också deltagit i kapacitetshöjande insatser beträffande implementeringen av hållbarhetskapitlen i frihandelsavtalen mellan bland annat EU och Sydkorea och EU och Vietnam.

Sverige har ett unikt **samarbete med Kina kring CSR** på basis av ett samförståndsavtal med Kinas handelsministerium (MoU) från 2007. Avtalet uppdaterades hösten 2015 och utvidgades då till att även inkludera frågor som anständiga arbetsvillkor och arbetstagares rättigheter, stärkande av kvinnors ställning på arbetsmarknaden samt företagande och mänskliga rättigheter. Avtalet har blivit en unik plattform för att även diskutera t.ex. korruption, jämställdhet eller vikten av social dialog mellan oberoende parter på arbetsmarknaden. Som ett led i samarbetet upprättades ett CSR-center på den svenska ambassaden i Peking 2010, som säkrades genom att tillskjuta ytterligare finansiellt stöd 2015. Hittills har centret utbildat fler än 1000 kinesiska tjänstemän och företagsrepresentanter i hållbarhetsfrågor. Många vittnar om en ökad medvetenhet och intresse för CSR bland företag och myndigheter i Kina, bland annat har antalet företag som publicerar hållbarhetsrapporter ökat markant. Det ökade intresset kan gynna svenska företag som vill göra affärer med Kina. Bland annat blir det lättare att ställa tydliga krav kring hållbarhet på kinesiska leverantörer och underleverantörer. Konsumenters allt större fokus på hälsa och säkerhet öppnar också nya möjligheter för svenska företag.

Sverige har även ett **samförståndsavtal (MoU) med Chile om företagande och mänskliga rättigheter** vilket uppdaterades 2016 i samband med president Bachelets statsbesök i Sverige. I avtalet sägs uttryckligen att respekten för mänskliga rättigheter utgör grunden för ett ansvarsfullt företagande i enlighet med FN:s vägledande principer om företagande och mänskliga rättigheter. Samarbetet har bidragit till ett stärkt utbyte av erfarenheter kring nationella handlingsplaner för företagande och mänskliga rättigheter. Chiles handlingsplan publicerades hösten 2017. Frågor om

⁵ Rådsslutsatser om the EU and Responsible Global Value Chains, FAC 12 maj 2016, respektive "Council Conclusions on Business and Human Rights", FAC 20 juni 2016.

⁶ "European action for sustainability", COM (2016) 739, 22.11.2016.

⁷ Storbritannien, Nederländerna (2013), Danmark, Finland (2014), Litauen, Sverige, Norge (2015), Colombia, Schweiz, Italien, USA, Tyskland, (2016), Frankrike, Polen, Spanien, Belgien, Chile (2017).

företagande och mänskliga rättigheter tas också upp i andra **samförståndsavtal** (MoU), bland annat i avtalet mellan Ministry of Economy i Mexiko och Näringsdepartementet i Sverige om hållbar gruvnäring som undertecknades 2017. Liknande MoU finns med Kina och Chile.

Sverige stödjer **andra länders arbete med att ta fram nationella handlingsplaner**. Genom Sidas stöd till The Danish Institute for Human Rights har Sverige stöttat Kenya och Chiles framtagande av handlingsplaner. UD har också delat med sig av de svenska erfarenheter och syn på hållbart företagande till länder som Argentina, Chile, Colombia, Filippinerna, Indonesien, Kina, Kanada, Mexiko, Polen, Spanien, Thailand, Tjeckien och samtliga länder inom ASEAN.⁸ Det har också förts dialog på statsrådsnivå kring dessa frågor.

UD ger också **bidrag till organisationer** som verkar för genomförandet av FN:s vägledande principer, däribland Shift Project Ltd som tillsammans med Mazar har tagit fram ett verktyg för att utveckla företagens rapportering om mänskliga rättigheter i sin verksamhet.⁹ Under 2017 har FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) fått svenskt stöd för att främja genomförandet av FN:s vägledande principer i Latinamerika och Karibien. Via Svenska Institutets managementprogram utbildas också årligen ett hundratal personer från Afrika, Asien och östra Europa i ledarskap. Företagande och mänskliga rättigheter har länge varit en viktig del av utbildningen.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag innehåller bland annat principer om mänskliga rättigheter. Sverige har fortsatt att verka för att stärka arbetet inom **OECD** för att nå ut med OECD:s riktlinjer till de länder som inte har anslutit sig till dessa samt verkat för kapacitetshöjande åtgärder för de länder som nyligen har antagit riktlinjerna, bland annat genom aktivt deltagande i seminarier, workshops m.m. En av Sveriges prioriteringar inom arbetet med FN:s Global Compact är att stärka de lokala nätverken för att nå ut med principerna om hållbart företagande till komplexa marknader.

Läs mer:

- www.swedenabroad.com/csrbeijing/sv
- www.shiftproject.org/

⁸ Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

⁹ Reporting and Assurance Framework Initiative (RAFI)

Ett starkare globalt partnerskap för anständiga arbetsvillkor – Global Deal

Rätten att organisera sig fackligt, goda arbetsvillkor och dialog är centrala frågor inom företagande och mänskliga rättigheter. För att driva på utvecklingen har regeringen initierat det globala partnerskapet Global Deal för anständiga arbetsvillkor och en inkluderande tillväxt. Genom partnerskapet skapas politisk drivkraft för att visa på vikten av dialog, goda arbetsmarknadsrelationer, rätten att organisera sig och kollektivförhandlingar. Global Deal knyter därför an till frågan om företagande och mänskliga rättigheter.

Enligt FN:s vägledande principer ska företag respektera ILO:s kärnkonventioner samt genomföra en strukturerad, meningsfull och återkommande dialog med företagets anställda och fackliga organisationer. Detta är i linje med Global Deal.

I september 2016 lanserade statsminister Stefan Löfven tillsammans med ILO, OECD och ett tiotal andra aktörer, ett globalt initiativ kallat **”The Global Deal for decent work and inclusive growth”**. Fokus är på potentialen för goda arbetsmarknadsrelationer och social dialog som ett viktigt verktyg för fler och bättre jobb, vilket bidrar till ökad produktivitet, jämlikhet och en inkluderande ekonomisk utveckling. Genom att främja anständiga arbetsvillkor, föreningsfrihet och rätten till kollektivförhandlingar bidrar Global Deal även till att stärka Sveriges engagemang för företagande och mänskliga rättigheter. Hittills har närmare sextio partners anslutit sig till initiativet och antalet växer stadigt.

Inom ramen för Global Deal stödjer Sverige bland annat innovativa samarbetsformer mellan offentliga och privata aktörer i olika länder med fokus på social dialog. Samarbetena avser stora globala företag, fackförbund och regeringar samt med ILO som partner. Syftet är att främja goda arbetsförhållanden och social dialog för att förbättra löner och andra arbetsvillkor för arbetstagare samt öka produktiviteten och bidra till stabila arbetsmarknader, inte minst för företag inom textilsektorn.

Hittills har en rad konferenser, seminarier och dialogmöten genomförts tillsammans med t.ex. World Economic Forum och WTO för att skapa momentum för stärkt dialog och identifiera ytterligare samarbetsområden. Aktiveter har också ägt rum på nationell nivå t.ex. i Tunisien där en rad företag också har deltagit.

Global Deal bidrar också med kunskaps- och kapacitetsutveckling, fungerar som plattform för erfarenhetsutbyte och driver på för att fler aktörer ska göra mer. Under hösten 2017 lanserades en studie som tittar specifikt på de potentiella fördelarna med social dialog och goda arbetsmarknadsrelationer utifrån ett företagarperspektiv. Studien visar på att en väl fungerande social dialog kan ha goda effekter på produktivitet, kvalitet, förbättrade arbetsvillkor, inkluderande tillväxt och resultat. På basis av resultaten i studien förs också vidare dialog med företag kring slutsatserna.

Läs mer:
www.theglobaldeal.com

Tydligare fokus på hållbart företagande i utvecklingspolitiken

Näringslivet är en viktig aktör i arbetet för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Men det förutsätter att verksamheten är hållbar. Sverige har därför i olika sammanhang lyft fram både vikten av hållbart företagande och näringslivets aktiva deltagande för en hållbar global utveckling. Frågor om hållbarhet och mänskliga rättigheter har också stärkts vid samverkan med näringslivet inom utvecklingssamarbetet.

Enligt FN:s vägledande principer bör stater säkerställa att mänskliga rättigheter integreras i övriga politikområden som rör företagande. Det kan bland annat handla om utvecklingssamarbetet.

Genom **Agenda 2030, Addis Abeba Action Agenda** och **klimatavtalet från Paris** enades världssamfundet 2015 om ett samlat ramverk för hållbar utveckling. Näringslivet har en nyckelroll i genomförandet av de olika åtagandena, inklusive de globala målen för hållbar utveckling. Regeringen har tydliggjort sina förväntningar på näringslivet genom att uppmana företag att arbeta mot några av de mest relevanta målen utifrån sin egen verksamhet. Företagens arbete med Agenda 2030 har även uppmärksammas i olika dialogmöten arrangerade av UD och i lägesrapporten till High Level Political Forum sommaren 2017, där även ett antal svenska företag ingick i delegationen.

Utvecklingssamarbetet är ett centralt verktyg för att stödja utvecklingsländernas genomförande av Agenda 2030. År 2016 beslutades ett nytt **policyramverk för det svenska utvecklingssamarbetet och humanitära biståndet**. Politikens långsiktiga inriktning innebär bland annat att stärka förutsättningarna för ett dynamiskt och hållbart företagande. Hållbarhet är en integrerad del av regeringens arbete med Politiken för global utveckling (PGU). I PGU-skrivelsen våren 2016 redovisas exempel på regeringens arbete med hållbart företagande och en potentiell målkonflikt om företagande på svåra marknader.

Samverkan med näringslivet är viktigt för myndigheten **Sidas** arbete för en rättvis och hållbar utveckling. Sidas verksamhet ska bedrivas i enlighet med internationella riktlinjer för hållbart företagande, bland annat FN:s vägledande principer. Särskilda riktlinjer har tagits fram

om vilka krav som företagen måste uppfylla för samverkan med Sida, bland annat när det gäller företagande och mänskliga rättigheter. Sida ser för närvarande över myndighetens olika verktyg för bedömning av samverkan med näringslivet inklusive det existerande Sustainability Screening Framework som används för att utvärdera företag inför samverkan. Sida stödjer även insatser som specifikt syftar till att påverka företag att inkludera och integrera hållbarhet i sina verksamheter, till exempel genom stöd till Swedwatch, Global Reporting Initiative (GRI), Fair Finance Guide och The Danish Institute for Human Rights.

Ett exempel på näringslivets hållbarhetsengagemang är nätverket **Swedish Leadership for Sustainable Development (SLSD)**, som samordnas av Sida. Det består av ett tjugotal ledande företag och tre expertorganisationer. SLSD har enats om ett gemensamt åtagande att bidra till uppfyllandet av de globala hållbarhetsmålen. Under 2017 har ett åttiofem exempel på hur svenska företag ska bidra till de globala målen tagits fram.¹⁰ Sedan 2016 samordnar Sida även **Swedish Investors for Sustainable Development**, en plattform för utbyte av kunskaper och erfarenheter kring Agenda 2030 för svenska långsiktiga investerare och aktörer inom finanssektorn. Denna typ av aktörer har stora möjligheter att påverka företag att bli mer hållbara.

Det statligt ägda bolaget **Swedfund International AB** har till uppdrag att investera i hållbart företagande i utvecklingsländer. Ansvaret att respektera de mänskliga rättigheterna framgår av bolagets styrinstrument och är en integrerad del av granskningen som görs inför nya investeringar (due diligence). Sedan 2016 är FN:s vägledande principer inskrivna i bolagets hållbarhetspolicy som ingår i Swedfunds aktie- och låneavtal. Under 2016 gjorde Swedfund också en genomlysning av sitt arbete med mänskliga rättigheter för att säkerställa att det sker enligt gällande direktiv. Studien visade att bolaget ligger långt framme, men att kompletteringar behövs på vissa områden. Arbetet har fortsatt under 2017.

År 2016 beslutade **Världsbanken** om nya miljömässiga och sociala standarder (safeguards) som från och med sommaren 2018 kommer att reglera alla nya Världsbanksprojekt. Inför detta verkade regeringen bland annat för att arbetstagares rättigheter och en generell referens om mänskliga rättigheter skulle inkluderas i standarderna, vilket numera är fallet.

¹⁰ Swedish Leadership for Sustainable Development the Global Goals at the Core of Business (2017)

Sverige har även drivit frågan om hållbar upphandling inom ramen för Världsbankens nya upphandlingsramverk, inklusive uppföljning av hur ramverket tillämpas både i bankens egna upphandlingar och hur låntagarländernas kapacitet kan stärkas för att beakta hållbarhetskriterier i sina nationella upphandlingsprocesser. Syftet är att främja långsiktigt hållbara investeringar i linje med de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Läs mer:

- www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/
- www.sida.se/Svenska/
- www.swedfund.se/

UTKAST

Fortsatta insatser för att säkerställa möjligheterna att få sin sak prövad

Rätten till domstolsprövning och olika tillsynsfunktioner är centrala för att säkerställa att de mänskliga rättigheterna respekteras och efterlevs i praktiken. Begränsade möjligheter att utreda, straffa eller gottgöra företags övergrepp leder till en urholkning av de mänskliga rättigheterna. Regeringen verkar därför för att rättsväsendet och tillsynsmyndigheterna ska ha de resurser och den kompetens som krävs.

Enligt FN:s vägledande principer bör stater säkerställa att de som utsatts för företagsrelaterade övergrepp kan få sin sak prövad på ett effektivt sätt. Företag har också ett ansvar att säkerställa egna klagomålsmekanismer samt att gottgöra situationen vid negativ påverkan.

De rättsmedel som finns i det **svenska rättssystemet** bedöms vara i linje med de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter som Sverige har anslutit sig till. Givet att det föreligger svensk domsrätt, t.ex. att företaget är svenskt, är möjligheten till domstolsprövning i Sverige förhållandevis god även i de fall det skulle inträffa att en kränkning av mänskliga rättigheter har begåtts utomlands, enligt en rapport.¹¹

Det finns olika instanser att vända sig till för prövning av om mänskliga rättigheter har kränkts. På regeringens webbplats finns information om domstolar, olika granskningsorgan och andra rättsvärdande instanser, t.ex. de olika ombudsmännen, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Pressombudsmannen, Finansinspektionen och Advokatsamfundet. Ett arbete pågår med att se över och samla regeringens information om mänskliga rättigheter på ett ställe via regeringen.se.

När det gäller **rättsväsendet** är regeringens mål att utredning och lagföring av brott ska bedrivas med högt ställda krav på rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet. Bland annat har Polismyndigheten fått i uppdrag att redovisa en plan för hur verksamhetsresultaten kan förbättras. Regeringen arbetar också kontinuerligt för att skapa en långsiktigt hållbar domstolsorganisation och effektivare arbetsformer. Under 2018 fortsätter arbetet med att bereda utredningsförslagen om en modern, effektiv och rättssäker förvaltningsprocess (SOU 2014:76) och ett moderniserat straffrättsligt regelverk för företag

(SOU 2016:82) samt arbetet inom den pågående utredningen om processrätt och stora brottmål (Dir 2016:31). Under hösten 2017 har en lagrådsremiss beslutats som tar om hand förslagen i betänkandet Rättvisans pris (SOU 2014:86).

Om ett företag anses ha brutit mot OECD:s riktlinjer för multinationella företag kan man anmäla det till den **nationella kontaktpunkten** (NKP) för OECD:s riktlinjer. Sveriges NKP är en trepartssamverkan mellan stat, näringslivsorganisationer och facken med UD som ordförande. NKP kan inte överpröva domstolsbeslut men kan avge rekommendationer och medla mellan parter. Sveriges NKP har hanterat ett antal fall då företag anses ha brutit mot kapitlen om mänskliga rättigheter i OECD:s riktlinjer och har i dessa lyckats förhandla fram en uppgörelse mellan parterna. Förutsättningarna för att stärka NKP kommer att undersökas vidare.

Som framgår av handlingsplanen om företagande och mänskliga rättigheter förväntar sig regeringen att företag dels tar fram riktlinjer för hur personer inom företaget kan **slå larm om missförhållanden**, dels att det finns en process för att göra det möjligt att gottgöra negativ påverkan. Som framgår tidigare i denna uppföljning har regeringen skärpt lagstiftningen till skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden i sin arbetsgivares verksamhet.

Genom utvecklingsarbetet stöttar Sverige bland annat människorättsförsvarare, journalister och civilsamhällesorganisationer i utvecklingsländer. Dessa aktörer spelar en viktig roll som röstbärare åt människor som befinner sig i utsatta situationer och som påverkats negativt av företagsverksamhet. Sida stöttar också organisationer som granskar företagens påverkan och ansvarstagande, t.ex. Swedwatch och Fair Finance Guide.

Läs mer:

- www.regeringen.se
- www.regeringen.se/regeringens-politik/handel-och-investeringsframjande/nationella-kontaktpunkten/

¹¹ Promemoria till Utrikesdepartementet Angående möjligheten för enskilda att införa svensk domstol föra talan mot svenska företag till

följd av kränkningar av mänskliga rättigheter begångna utomlands. Mannheimer Swartling (2015).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man konstatera att regeringen sedan 2015 har genomfört flertalet av de femtiotal åtgärder som angavs i handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter. Bland dessa kan särskilt nämnas de ambitiösa lagreglerna om hållbarhetsrapportering, webbutbildningen för alla ambassader, det ökade engagemanget för hållbart företagande hos Business Sweden och lanseringen av det särskilda initiativet Global Deal. Samtidigt fortgår arbete på andra områden såsom utredningen om att införa en modern och effektiv hantering av brottmål, ett moderniserat straffrättsligt regelverk för företag och strävan att stärka genomförandet av hållbarhetskapitlen i EU:s frihandelsavtal, medan ytterligare åtgärder behövs för att kunna göra framsteg när det till exempel gäller att få EU-kommissionen att utarbeta en handlingsplan om ansvarsfullt företagande eller att stärka Sveriges NKP.

Därutöver är frågor om företagande och mänskliga rättigheter en viktig del inom regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29), regeringens skrivelse om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i svensk utrikespolitik (skr. 2016/17:62), regeringens styrning av bolagen med statligt ägande samt i genomförandet av Agenda 2030. Denna uppföljningsrapport ska, tillsammans med Statskontorets kommande rapport (Base Line Study), ses som ett inspel till regeringens fortsatta insatser för att utveckla arbetet inom hållbart företagande inklusive företagande och mänskliga rättigheter framöver. En viktig fråga är att stärka länken till Agenda 2030.